

2. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 4-те вид., виправ. і доповн. Київ : Алерта, 2014. 696 с.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ «ОКО» У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВНО-КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ

Чайківська Вероніка Іванівна

*магістрантка факультету філології і журналістики, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
veronika.chaykivska@gmail.com*

В епоху бурхливого розвитку міжкультурної комунікації ідіоетнічний колорит конкретної національної мови являє собою невичерпний інтерес для лінгвістів. Особливого значення в цьому зв'язку набуває вивчення фразеологічного фонду мови. У фразеології, як зазначає Н. Щербакова, «чи не найяскравіше відбивається досвід народу, своєрідність його світобачення» [3, с. 1]. Тому фразеологізми стали своєрідним етнокодом нації, її концептом.

В українській та англійській фразеологіях найбільший кількісний сегмент становлять фразеологічні одиниці з компонентами-соматизмами, найпоширенішим із яких є «око». Безперечно, тілесний (соматичний) код культури є найдавнішим та найважливішим в усіх національно-мовних картинах світу, бо, як відомо, пізнання світу людина розпочинає із себе.

Сучасні лінгвістичні студії з окресленої проблеми засвідчують невичерпні можливості обраного об'єкта дослідження, дають підґрунтя для його нового осмислення в науковій парадигмі, насамперед у зіставному аспекті, що й зумовлює актуальність запропонованого повідомлення. Мета розвідки – охарактеризувати з погляду функціонування фразеологічні одиниці із соматизмом *око* в українській та англійській етнолінгвотрадиціях.

В уявленнях українців *око* – це глибинне поняття, що містить фізіологічну та культурологічну інформацію. Первинне значення лексеми *око* – це «орган зору в людини, усіх хребетних тварин та

деяких безхребетних», крім того «погляд, зір»; «догляд, піклування»; «сутність людини»; «риси характеру»; «врода»; «зурочення» тощо [2, с. 665]. Англійці також із-поміж усіх органів сприймання очі розуміють як такі, що виконують одну з найважливіших функцій – зорову: «eye – an organ of sight in human or other animals» (око – це зоровий орган людини або тварини) [4, с. 506], та усвідомлюють їх як фізичний об'єкт: «the organ of sight in vertebrate, one of a pair of spherical bodies contained in an orbit of the skull, along with its associated structures» (орган зору у хребетних, пара сферичних тіл, що містяться в орбіті черепа) [6, с. 238].

У семантико-стилістичному сприйнятті фразеологічних одиниць із соматизмом *око* спостерігається обігрування буквального лексичного змісту і фразеологічного значення: *впасти в око* «потрапила в око порошина» (букв.) і «сподобатися» (фразеол.); *намилювати очі* «користуватися милом при умиванні» (букв.) і «брехати» (фразеол.). В англійській мові: *get a black eye* «отримати синець під оком» (букв.) і «зазнати поразки» (фразеол.); *eagle eye* «орлине око» (букв.) і «помічати важливі деталі» (фразеол.) [1; 5].

Фразеологічні одиниці зі структурним компонентом *око* мають надзвичайно широку семантику, що простежується в інтелектуальній сфері, моральних якостях та фізіологічних процесах в обох мовах: інтелектуальна сфера: «професіоналізм»: *набите око*; *have keep eye*; «дурний»: *дивитися риб'ячими очима*; *кліпати очима*; *stupid eyes*; моральні якості: «чесний»: *сказав як в око вліпив*; *honest eyes*; «брехливий»: *замилювати очі*; «осоромитися»: *не знати, де очі подіти*; «залицятися»: *стріляти очима*; «хитрий»: *make sheep's eyes at someone*; «жадібний»: *greedy eyes*; «злий»: *to give sb the evil eye*; фізіологічні процеси: «спати»: *очі злипаються*; «не спати»: *очей не стулити*; «прокинутися»: *очі продерти*; «плакати»: *очі на мокрому місці*; *cry one's eyes out*; «хворий»: *темно в очах*.

Досліджувані фразеологічні одиниці української та англійської мови з компонентом *око* ми систематизували з точки зору еквівалентності, що дало змогу окреслити в їхніх межах повні еквіваленти, які здебільшого трапляються у так званих інтернаціональних фразеологізмах, при цьому переклад англійської одиниці зазвичай збігається з українським, наприклад: *have the big eye*

– *мати великі очі* (дивуватися), *cry eyes out* – *виплакати всі очі* (дуже довго плакати); аналоги (відповідники за змістом): *make sheep's eyes at someone* – *робити котячі очі* (викликати жалість, співчуття; *eyes are bigger than one's stomach* – *все, що на очі попало* (брати (робити) щось у великій кількості) та безеквівалентні одиниці: *apple of someone's eye* (особлива, рідна людина), *eye to the main chance*, *have an* (амбіціозна людина, яка шукає постійні можливості для самореалізації) та в українській мові: *як в око вліпиту* (точно, безпомилково визначити); *аж очі рогом* (хтось має насуплений, сердитий вигляд) тощо.

Встановлено також, що фразеологізми з компонентом *око* (англ. «eye») в українській та англійській етнолінгвотрадиціях здебільшого реалізують негативну семантику (необдуманість, неухважність), рідше – позитивну (ухважність, чесність).

Проведені спостереження засвідчили, що фразеологічні одиниці із соматизмом *око* є універсальними як для української, так й англійської етнолінгвокультур. Це підтверджує значна кількість еквівалентних одиниць. Водночас констатуємо, що виявлено фразеологізми, які не мають відповідників в обох мовах, що яскраво демонструє світоглядні пріоритети й орієнтири українців та англійців, органічний зв'язок соматичного коду з давніми традиціями цих народів. Подібні дослідження активізують дослідницький інтерес до інших соматизмів, інших кодів культури, що й визначає його перспективність.

Список використаних джерел

1. Білоноженко В., Винник В. Фразеологічний словник української мови. Київ : Наукова думка, 2003. 1098 с.
2. Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1974. Т. 5. 840 с.
3. Щербакова Н. Фразеологізми з назвами людей у лексичному наповненні : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2002. 18 с.
4. Concise Oxford English Dictionary. Tenth Edition, revised. USA : Oxford University Press, 2003. 1696 с.
5. John Ayto. Oxford Dictionary of English Idioms. USA : Oxford University Press, 2010. 408 с.
6. The New Webster Encyclopedic Dictionary of The English Language. New York : Consolidated Book, 1997. 1008 с.